

Социалистическа АДЫГЕЙ

ВКП[б]-и АДЫГЭ ОБКОМРЭ ТРУДЯЦХЭМ ЯДЕПУТАТХЭМ
ЯХЭКУ СОВЕТРЭ ЯОРГАН

№ 18 (36°3) Гъубдж, февралын 15 1944 ильэс
Къызылбайр
з 17-рэ ильэс
Часэр ч. 20

ВЕРХОВНЭ ГЛАВНОКОМАНДУЮЩИМ и ПРИКАЗ Армие генералэу ГОВОРОВЫМ факто

ЛЕНИНГРАДСКЭ фронтын идзэмэ, наступлением зырагъязшъобгъуз, фэкъолайхэу къыдауахыз ашыгъэм маневрэм ыкы ащ ыужым штурму ашыгъэм къахэклиу, тигъуасэ, февралын и 12-м къалэу ЛУГА—мэхъянэшо зин мэшюку гъогу зэхэжылэу ыкы немцэмэ яоборонэ иояорнэ пунктау инэу гъэптигъэу щытыгъэр аштагъ.

Къалэу ЛУГА штэгъэнимкэ зау ашыгъэхэм генерал-лейтенантэу СВИРИДОВЫМ, генерал-майорэу ТРУБАЧЕВЫМ, генерал-майорэу ХАЗОВЫМ, генерал-майорэу КАЗАЧЕК, генерал-майорэу ИВАНОВЫМ, генерал-майорэу ЯКУТОВИЧЫМ, генерал-майорэу ЯСТРЕБОВЫМ, генерал-майорэу БУНЬКОВЫМ, полковнику БАТЛУК, полковнику ЕЛШИНОВЫМ, полковнику БОРЩЕВЫМ ядзэхэр, артиллерием игенерал-майорэу КОРОБЧЕНКОМ, подполковнику ГОРСКЭМ, подполковнику ЛЯШЕНКОМ, майорэу ВЫШКОВЫМ майорэу ГОРОДЕЦКЭМ яартиллериистхэр, авиацием игенерал-лейтенантэу РЫБАЛЧЕНКОМ, авиацием игенерал-майорэу АНДРЕЕВЫМ ялетчикэр, майорэу КУЛЬВИНСКЭМ ыкы майорэу ЕРАСТОВЫМ ясапэхэр къащыхэштыгъэх.

Теклоныгъэу ашыгъэр озноменовать шыгъэнэм пае, засхэм анахэу къащыхэштыгъэ соединениехэр ыкы частхэр, «ЛУЖСКЭ» цэхэр афашихэм, орденхэмки наградить ашынхэм фэшы представить къашынхэ фае.

Непэ, февралын и 13-м, сыхватэр 20-м ти Родинэ истолицу МОСКВА Родинэм ыцэклэ тидээ шагъохуу къалэу ЛУГА зыштагъэхэм, топиштээрэ токырэ плывэр зедаехээз, огъу пышыкнутукэ салют афешы.

Шъо зэкэ шъузипшэ дэхэхэу, къалэу ЛУГА шъхвафит шыгъынхэм ашыгъэ заохэм ахэтгъэхэу, дэгъу шыпкырэ зууагъэхэм БЛАГОДАРНОСТЬ ЯСЭХЫ.

Ти Родинэ ишхвафитыгъэрэ инезависимострэ афэланхээз, хэклюдэгъе геройхэм и гэгэшээрэ щытхэор адэжь! Немецэ техаклюхэм ад, салэр зэрафэтхын!

**Верховнэ Главнокомандующэр
Советскэ Союзым и Маршалэу
И. СТАЛИН.**

Февралын и 13 1944 ильэс.

Красная Армием имафэ зыфагъэхъазыры

Механическа заводэу изводственэ нормэу ялэр Фрунзэм ыцэклэ шытам ирабоча колективы собранье ышынешь, Красная Армием ия 26-рэ годовщинэ производственэ гъэхъягъэхэмкэ зэрэгтэйкын тэгүүчэгъ. Коллективы ирабоча пэртхэмэ февраль маэмкэ производственэ планэу заводым иэр проценти 150-у агъэцэктэнэу, продукцие ашырэм брак къыхамгъэхын, икачество нахыншу ашынену предложениеу къашыгъэр зэкэ рабоча колективы зэдистагъэ.

Обязательствэу аштагъэхэр зэрэгтэйкын фэбанээз, заводым истахановцэхэу Р. Чернявскэм, Л. Еронниковам, Л. Быковскэм, О. Карабинам ыкы фэшхъафхэмэ мафэ къэсмэ яцалхэмэ про-

изводственэ нормэу ялэр проценти 150—200-м наслэу агъэцакэ.

Хлебокомбинатын ирабоча колективы Красная Армием имээфэ мафэ ехъулэу трудын и производительность зыкынгъэтийзэ, производственэ гъэхъягъэхэр ышынену пышэрэльзуу ыштагъэр егъэцэктэжы. Заводын истахановцэхэу Прахова, Невзоров, Аулова ыкы фэшхъафхэмэ мафэ къэсмэ къытрагъэхьоу янормэхэр агъэцакэх.

Аш фэшхъафэу мэфэй мафэ ехъулэу фронтын поддержке агъэхъынхэр агъэхъазырых. Зэкэ коллективы хэтхэмэ зы мэфэ заработка къатыгъэу, фронтовикхэмэ яцалхэмэ мафэ къэсмэ про-

Советскэ Информбюром къытэр Февралын и 13-м и оперативнэ сводкэ ёш

ЛЕНИНГРАДСКЭ фронтын идзэмэ, наступлением зырагъязшъобгъуз, фэкъолайхэу къыдауахыз ашыгъэм маневрэм ыкы ащ ыужым штурму ашыгъэм къахэклиу, тигъуасэ, февралын и 12-м къалэу ыкы мэшюку гъогу зэхэжылэу ЛУГА—мэхъянэшо зин мэшюку гъогу зэхэжылэу ыкы немцэмэ яоборонэ иояорнэ пунктау инэу гъэптигъэу щытыгъэр аштагъ.

БАТЕЦКЭ итэгъэ къохъэпэлэокэ ыкы икъыблэ-тыгъэ къохъэпэлэокэ тидэхэр заохээз, ыпекэ ашылъыктуатэштыгъэх ыкы наслене пунктхэу РОПТИ, БОР, РУСЫНЯ, ЛУЖА, ЗАУПОРА зыфлохэрэр щаштагъэх.

ЗВЕНИГОРОДКЭРЭ ШПОЛЭРЭ ясеверналокэ тидээмэ пыим и группировкэу къаухъурэхыгъэр зэрэгтэйкодынмкэ захэр ашашынтыгъэх ыкы наслене пунктхэу СОТНИКЭРЭ Аштагъэх. Аш дакюу ЗВЕНИГОРОДКЭ исеверо-тыгъэ къохъэпэлэокэ тидээмэ, пыим и группировкэу къаухъурэхыгъэм ашфукуньшь Ыпшэгъгу афхъунхэ агу хэлзүү пыим итанэ ыкы ипхөхтэ къохъэпэлэхэе контратакэхэу къашынтыгъэхэр щыуафынтыгъэ ыкы ащ ишыф къацэхэ итэхникэх чэнэгъэ инхэр рагъэшыгъэх.

Фронтын ифэшхъафра участкэхэм — разведкэрэ, артиллериийскэ-минометнэ перестрелкэрэ ыкы пункт бэклэхэм чынэлэхэн зиэ заохэмра ашашынтыгъэх.

Февралын и 12-м къыклоцы тидэхэмэ фронт итэуми немецэ танки 102-рэ ашакуутагъ ыкы ашагъэхэдэгъ. Оштогу заохэм пыим исамолет 36-рэ къашраутэхыгъ ыкы зенитэ артиллерием имашохэмкэ къираутэхыгъэх.

Февралын и 14-м и оперативнэ сводкэ

Февралын и 14-м къыклоцы къалэу ГДОВ икъыблэ-тыгъэ къыклоцы тидээмэ наступление ашашынтыгъэ ыкы наслене пункт заулэ ашаштагъ.

Къалэу ЛУГА икъыблэ-тыгъэ тидээмэ наступательнэ заохэр щашынтыгъэ, ахэр ашы зехъум наслене пунктхэу БАРАНОВО, ЗАПОЛЬЕ, СМЕРДИ, ПУСТОШКА, ДУБРОВКА, КУТ, РАКОВИЧИ, НАВОЛОК зыфлохэрэр аштагъэх.

ЗВЕНИГОРОДКЭРЭ ШПОЛЭРЭ ясеверналокэ тидээмэ, пыим и группировкэу къаухъурэхыгъэр зэрэгтэйкодынмкэ захэр ашашынтыгъэ ыкы аш и сопротивление зэпаути, Киевскэ областын ирайони центрэу къалэу КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКОВСКЭР ыкы наслене пунктхэу КОШМАК, ЛИСТВЕНА, ПЕТРУШКИ, ТУРКЕНЦЫ, САМОРОДНЯ зыфлохэрэр аштагъэх. Аш дакюу ЗВЕНИГОРОДКЭ исеверо-тыгъэ къохъэпэлэокэ тидээмэ, пыим и группировкэу къаухъурэхыгъэм къашуекунхэшь Ыпшэгъгу къязытынзу пылтыгъэ танкэ ыкы ипхөхтэ къохъэпэлэхэе зээ пхээш дэдэхэр ашашынтыгъэх. Пыим ишыф къацэхэ итэхникэх чэнэгъэ ин дэдэхэр ышыз, тиборонэ тээлээ дээ горэм къыклоцы ылъэхэгъ.

Фронтын ифэшхъафра участкэхэм — разведкэрэ, артиллериийскэ-минометнэ перестрелкэрэ ыкы пункт бэклэхэм чынэлэхэн зиэ заохэмра ашашынтыгъэх.

Февралын и 13-м къыклоцы тидээмэ фронт итэуми немецэ танк 95 ашакуутагъ ыкы ашагъэхэдэгъ. Оштогу заохэм пыим исамолет 38-рэ къашраутэхыгъ ыкы зенитэ артиллерием имашохэмкэ къираутэхыгъэх.

Къалэу Гдов икъыблэ-тыгъэ къыклоцы тидээмэ наступление ашашынтыгъэ ыкы наслене пункт заулэ ашаштагъ. Наслене пунктхэу Зарудиньем ирайони Н-скэ соединением ичастмэ пыим идээ куп къыщаухъуулэгъ ыкы зээ пхъашау ашыгъэм къыхэклиу ар агъэхэдэгъ. Топ 72-рэ, аш щимэху гусенична тягэ зиэу онтэгъухэр З мэхъу, автомашинэ 350-рэ, Ганцэхэр зэрэхтэ куахь 80, шы 1500-рэ ыкы фэшхъаф трофеихэрэхэмэ къашуаштагъэх. Плен пчэгъэ бэклэхэр къаубытгъ. Сержантэу Кабановыр, ефрейторэу Денисенкор, старшэ сержантэу Шадскэр, сержантэу Тереховыр, красноармейцахэу Федоровырэ Швецымра зыхэтигъэх разведчик купэр ошэ-дэмийшай пыим и опорнэ пункт горэм ашудэхъафхъ. Немцэхэу, зынжэжынхэр зымышай зынхъафхъ эдагъэхэмэ, къапэмылапхъэхэр зычэль складхэу 50 кташуаштагъэх.

Тэ тидэхэу, къалэу Луга зыштагъэхэмэ, немцэхэм топ 42-рэ, миномет 61-рэ, винтовкэхэу, автомашинэ 2000-м фэдэз, танк 4, бронемашини 2, автомашини 170-рэ, ку 80, патрон миллионным ехъу, снарядхэу, авиабомбхэу мини 6, штэгынхэр, горючэр ыкы гъобу-малхъэхэр зычэль складхэу 50 кташуаштагъэх.

Звенигородкэрэ ШПОЛЭРЭ ясеверналокэ тидээмэ, пыим и группировкэу къаухъурэхыгъэмэ ашуекунхэшь Ыпшэгъгу афхъунхэ зыгъу хэлзүү пылтыгъэх пыим итанэ ыкы пехотэ къохъэпэлэхэе зохэр щашашынхэштэй. Пункт шхъафхэр пчэгъэрэ зын къыклоцы ашашынтыгъэх. Н-скэ соединением ичастхэмэ, пыиу пхъашау къанэуу жырэр эзхактэти наслене пункт заулэ аштагъ. Гъэхъафхъ эштэгъэм зынхъафхъ эхъу агъэхэдэгъ. Советска артиллериистхэм, минометчикхэм, пехотинцхэм пхъашау зэдахээз, гитлеровца колоннахэу наступление къээшишынтыгъэхэр зэхажаахынтыгъэх. Чэнэгъэ ин дэдэхэр ашыз, немцэхэр тээлээ дээ горэмкэ тиборонэ къыкло-

(Ихынэлээ я 2 нэхүү, ит.)

СОВЕТСКИЙ ИНФОРМБЮРОМ КЪЫТРЭР

(Иублан а 1 илкүб. ит).
Цыханхэ альекыгъ. Заорашыны зэхъум немецка солдатыкъи офицерхэу мини 2-м къышымыкъау зэхаукъахыгъ, пыим итанкэ 73-рэ ыкъи ежъ-ежъыреу зекюре топхеу 20-м ехъуре агъестигъяхыкъи-акъутагъех.

Советскэ летчикхэр пыим наездромы тебыбагъяхыкъи мотори 3 зил немецка транспортэ самолетсэу 12 чылъэм шагъекъодыгъех.

«Жальгири» ыкъи «Вильнюс» энтифора отрядхама ашыц литовскэ партизан купмэ мэшюку гъору лэмиджыр къагъяугъ ыкъи Фронтын ыльэнкъо клоштыгъ немецка дээ эшелоныр дахьчъехыгъ. Мэшюкур зэфеджэ къутагъ. Пыим исолдат ыкъи офицер 200-м ехъу агъекъодыгъ. Фешхъяфэрайочым советскэ патриотхэмэ немецка дээ мэшюку 3 минэхэмкъи къышагъяуагъяхыкъи телефоннэ-телеграфно лиинеу километрэ 20 раундигъ.

Немецкэ чыльэ куачайхэм яглавнэ командование штабы инженернэ отдельниконон корреспондентэу Рудольф Хариг пленау Ленинградскэ Фронтын къышаубытыгъ. Пленам къытотагъ:

Былымхэр дэгъоу аыгъых

Теуцожь районам шыц колхозу Кировым ыцекъи щитым ибылымхэро феумэхэмэ атет былымхэр дэгъоу аыгъых. Былымхэр зичэт къакъырхэр фебапхэр гъеп-

сыгъех. Яусыкъи ыкъи ящытыпекъи дэгъоу ятугъух. Аш къыхекъи колхозам ибылым куачайхери фэигъохеу гъэтхэ лэжыгъе хэльханым трашах.

Н. Гедыудже.

Мы ильесими гъэхъэгъэшюхэр зэрэшыных

Немецкэ-фашистскэ техаклохэм япротиву советскэ народам ышырэ Отечественна зошхом, пыир псынкъи шыпкъеу зэхэхъутэгъэнэмкъи зэкъи материальнэ ыкъи ахъща ресурсхэр мобилизовать шытъянхэ ыкъи тэрээзу гъэфедэгъэнхэ фау требовать еши.

А штээртэйр шыхху хэльэу зэшюхыгъэнэмкъи хэтэр финансээ юфыши ахахъэу зыфэбэнэн фар-финансээ дисциплинэр гъэптийнэр, финансээ обязательствхэр иштээм зэригъэцекъинхэр ары.

Ар зэхашыкъи тихэу итрудящхэмэ Фронтында Красная Армиэмэ айпийгъэнэмкъи патриотическэ гутынгъэнхэ ахалъеу ильяс блэкигъэм гъяуэгъэшүхэр ашыгъэх. Японэрэ государственна военин зайлам икъи гъэтхэнэр зэрэгтэхтаргъэхэм ихэхынрекъи, яшнэрэ денежнэ-вещевой лотереим икъи гъэтхэнкъи ыкъи танхэмэр

самолетхэмра-шыгъэнхэмкъи средствхэр хэхигъэнхэмкъи тихэу и финансээ органхэмэ партийнэ, советскэ организацихэр яэпийгъоу, пшэврэйльэу яагъэхэр щитху хэльяу агъецекъагъех.

Ильес блэкигъэм иаужипкъэрэ кварталыми финансээ кампанием язашохынкъи тихэу пэртнгъэр зыекъигъэгъяа. Налогымкъи кварталын планэр проценти 130,7-у, зайламхэмрэ вкладхэмрекъи—проценти 148,8-у тихэу шагъэцекъагъех. А гъэхъагъехэу тшигъэхэмэ къахекъи трудящхэм ядепутатхэм я Краснодарскэ краевой Советы иисполнкомы изээпахра красное знамя я 4-рэ кварталыми тихэу къыфагъэнжыгъ.

Финансэ юфышиэнэмкъи хэкум апара чыпэр шызыбыгъэр Теуцожь районэр ары (райфом изаведуюнэр тов. Ташуцожь). Мы районам хэку иисполнкомы изээпахра крас-

ГОСПОСТАВКЭМЭ ЯТЫН ИШАЛЬЭМ ЗЭРЭТЫУХЫН

Шэуджэн районамкъи Хаякуринхаблэ къоджэ советым къыбутире колхозху «А 1-рэ Абдзахэм», Я 2-рэ Абдзахэм», Кагановичым ыцекъи щитым, «Щамилэм», «Мамхыгъэм» ыкъи «Залымханым» бывым хъуным илродукции пшэумкъи 1943-рэ ильесим госпоставкэу атын фау плануу яагъэхэр ильесим къыкъоцы къыргызхэхъу агъецекъагъ. Аш фэлэ къабзэу мы колхозхэм 1944-рэ ильесим ишпэрэвэлэу ишхэмрэ тов. Березняки нахымэ рапшэу дэгъоу отчетым зыфтихъазыргъагъ. Аш къыхекъи колхозам йофуу ёшагъэхэмра ыкъи тапэкъи пшээрэлэу ишхэмрэ тов. Березняки дэгъоу къыгъэлэгъозэ, отчетэ докладэр къышыгъ.

Ау Дукмасовска советым госпоставкэмэ ятын емыкъоу ёшагъэгүжто. Участковэ агентэу советым йофуу ёшызышэрэ тов. Пероговым сельскэ активыр а йофым икъукъи зэрэфызэхимышыгъэр къагъэлэгъяа. Урыс артиллерием имашо зэкъи, аужым анахъ инженернэ пытэлэ ин дэдэхэу, ильеси 2-м къыкъоцы гэдэгъэсигъэр чыгум щитэу ёшыжыгъях.

Зерновой культурхэмкъи ыкъи бывым хъуным илродукцием госпоставкэу 1943-рэ ильесим атын фэгъгээм иллан зыгъэцекъагъэр процент 65-рэ ныэп. Аш фэлэ къабзэу кэнкъи мян 25-рэ, пэу килограмми 130-рэ икъи щэу центнер 35-рэ гъоекъо атын фэгъгээм щитэу амьтэу къэнагъ.

М. Шхъакумыд.

Зерновой культурхэмкъи ыкъи бывым хъуным илродукцием госпоставкэмэ ятын Дукмасовска Советым емыкъоу зэрэшагъэгүжто. Урыс артиллерием имашо зэкъи, аужым анахъ инженернэ пытэлэ ин дэдэхэу, ильеси 2-м къыкъоцы гэдэгъэсигъэр чыгум щитэу ёшыжыгъях.

М. Шхъакумыд.

иное знамя ренэу ыыгъэ зэпти.

Ау гъэхъагъэу тшигъэхэмэ тахышицу хъущтэп. Шэуджэн, Мыекъопэ ыкъи Кошхаблэ районхэмэ афэдэхэу аужы къинэу тиэхэмэ яэпийгъэу икъу афэхъугъян ишпэрэвэлэу мы районхэр аужы къызэрийнэжынхэм ишамал ишпэури зехъагъян фас.

Финансэ юфышиэнэмкъи ахахъэу зыптынхэ фар комсодхэмрэ уполномоченхэмэр йофым икъукъи физахашаа, апара чэзыуу мы ильесим ишпэрэвэлэу кварталы и финансээ планхэр зырагъэцекъи хэтэр арь. Партийнэ ыкъи советскэ организацихэр яэпийгъэхэу тихэу и финансээ юфышиэнэм мы ильесими финансээ кампанием язашохынкъи теклонгъакъи хэтэр ашарашытхэм щеч хэлтийгъэп.

Г. Серафимов.
Хэку финансээ отделым изаведуюн.

Ильяс отчетэр дэгъоу зэшүүихыгъэ

Джыре благъэ Мыекъопэ районам щыц колхозу Блиновскэ кавдивизи шыцекъи щитым обща собрание на гээм правлением иштээс отчеты колхозникхэр щедэгүгъех. Колхозам ишпэрэвэлэу тов. Березняки нахымэ рапшэу дэгъоу отчетым зыфтихъазыргъагъ. Аш къыхекъи колхозам йофуу ёшагъэхэмра ыкъи тапэкъи пшээрэлэу ишхэмрэ тов. Березняки дэгъоу къыгъэлэгъозэ, отчетэ докладэр къышыгъ.

Отчетыр анахъэу зыфтихъазыргъагъ, хозяйствен-политическая кампания язашохын, къэралыгъо обязательствэм ягъецекъи, трудовой дисциплинэм йоф, гэхэхэ лэжыгъэ хэльханым изыфтихъазырын ыкъи фэшхъафхэр арыгъэ. Аш фэлэ отчетым тапэкъи трудовой дисциплинэр колхозам щыгъэптихъэнэм, партием-

правительствэмэ къырхыжъэр юф тхабзэ пшэури иштээс зэшюхыгъэнэм ыкъи мы ильясим сталинскэ лэжыгъэ бэгъуягъэ къэхыжыгъэнэм колхозникхэр ыкъи колхознижээр фызахе-щэх.

Ау мы колхозам ильяс отчетыр дэгъоу зэрэшызашуяхыгъэм ельтыгъэхэу сельхозартельнэ иуставы итровербованхэмэ атетэу ревизионна комиссиям икъоу йоф ёшагъэп. Аш фэлэ къабзэу райзори ревизионна комиссиям яэпийгъту къыфахушигъэхъэр. Ар къэозыгъашэрэ, ильесим къыкъоцы колхозам изытет комиссии зэгээрийн ревизие зэримышигъэр ары. Аужыкъэм ильяс отчетым иштэуцункэ правлением яэпийгъту фэхъугъэп. Аш къыхекъи ревизионна комиссиям йофшагъэ собранием дэй дээзу ёшыгъугъ.

Журовский.

Политикэ-просветительнэ йофшэнэм зызэрдгъэушъобгъун

Трудящхэм яполитическая ыкъи производственэ активыгъэ зыкъегъэтигъэнэмкъи, джаш фэлэ къабзэу йофшэнэм ужым культурнэ зыщагъэпсэфынхэмкъи политпросвет йофшапхэрэ клуб, изб-читальн, библиотек ыкъи красный уголок зыфтиштхэм мэхъанэхшо яэу щит.

Немецкэ техаклохэм япротиву Советскэ народам Отечественна зошхо зышишияра лэхъяа политикэ-просветительнэ йофшапхэрэм нижжийн фэдэ мыхъугъэу яофшэнэм зыкъядгъэтийн фас.

Шыпкъэ, колхозхуу ыкъи фэшхъафхэр учреждениехэу культуры-просветительнэ йофшэнэм мыйдэу зыщагъэпсэгъэ чэнэ зырызхэртийх. Гүшүэм пае, Кошхаблэ районам щыщэу колхозу «Свободный трудым» икомсомольскэ организации клубын йофшэн дэгъоу зыпкын гэгээцэжыгъ. Клубын культуруу гэгээцэжыгъэ духовой оркестрэ захицагъэу пчыхъэрэ колхозникхэмэ ве-чэрхэр афашых. Газет къашфеджэх, культурнэ зыщагъэпсэфы.

Гагинскэ районам щыщэу колхозу «Октябрэм» иклубы колхозникхэмэ политикэ-просветительнэ йофшэнэм бритадэхэм зэрахьын эжээрийн джырэ рапшэу тирэгъээ псаходынхэ фас. Клуб, изб-читальн ыкъи красный уголок зыфтиштхэр культуры центрхэу зэрэгтэйнхэм, хозяйствен-политическая пшээрэлтийхэр иштээс зэшюхыгъэнэмкъи ахэр яэпийгъэхэу зэхэу тихэу и финансээ юфышиэнэм мы ильесими финансээ кампанием язашохынкъи теклонгъакъи хэтэр ашарашытхэм щеч хэлтийгъэп.

Г. Серафимов.
Къызфандэрэ колхозхэм ыкъи

Ответственна редакторэр Н. ШОВГЕНОВА.

Блашэ М.